

THỰC HIỆN PHÁP LUẬT VỀ PHÒNG, CHỐNG THAM NHŨNG THEO TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

📁 **ThS. ĐẶNG THỊ HOÀI**

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Tóm tắt:

Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về phòng, chống tham nhũng có từ rất sớm và là những chỉ dẫn quý báu để Nhà nước và nhân dân ta quán triệt, học tập và thực hiện pháp luật về phòng, chống tham nhũng ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa:

Thực hiện pháp luật; phòng, chống tham nhũng; tư tưởng Hồ Chí Minh.

Summarization:

President Ho Chi Minh's thought on anti-corruption dates back very early and is a valuable guide for the State and our people to thoroughly understand, study and implement anti-corruption law in Vietnam now.

Terminology:

Implementation of law; anti-corruption; Ho Chi Minh's thought.

1. Một số chỉ dẫn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về thực hiện pháp luật trong đấu tranh phòng, chống tham nhũng

Thứ nhất, về tuân thủ pháp luật trong phòng, chống tham nhũng

Trong PCTN, tuân thủ pháp luật nhân mạnh sự tự kiểm chế, tự ghép mình vào tập thể, vào xã hội, đặt lợi ích quốc gia, lợi ích cộng đồng, tập thể lên trên lợi ích cá nhân, lợi ích bộ phận cục bộ để tránh xa những hành vi “bất liêm”, “trộm cướp” tài sản của nhân dân. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn nhắc nhở mọi cán bộ, đảng viên phải tự mình kiểm chế không được tiến hành

thực hiện các hành vi tham nhũng. Ngay từ câu mở đầu của cuốn *Đường Kách mệnh* (năm 1927), Người từng nhấn mạnh tư cách của một người cách mệnh, phải: “Cần, kiệm... nói thì phải làm..., ít lòng tham muốn về vật chất”(1). Chỉ hơn một tháng sau khi giành được chính quyền về tay nhân dân, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã viết bài báo với tiêu đề *Sao cho được lòng dân* đăng trên báo Cứu quốc số 65 ngày 12/10/1945 để nhắc nhở đội ngũ cán bộ, đảng viên phải tránh xa các tệ nạn quan liêu, tham ô, lãng phí. Trong bản *Di*

chức Người căn dặn: “Đảng ta là một đảng cầm quyền. Mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần đạo đức cách mạng, thật sự cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Phải giữ gìn Đảng ta thật trong sạch...”(2).

Bên cạnh việc nhấn mạnh tính tự giác, tự kiểm chế, nêu gương của mỗi cá nhân trong việc tránh xa những cám dỗ của lợi ích vật chất tầm thường, Người cũng đề cao sự tự ý thức chung của cả cộng đồng về mức độ nguy hiểm của hành vi tham ô để cùng nhau loại bỏ tận gốc căn bệnh trầm kha của xã hội: Mỗi người dân, cán bộ,

(1) *Hồ Chí Minh toàn tập*, Nxb CTQGST, H.2011, t.2, tr.280. (2) *Hồ Chí Minh toàn tập*, Sđd, t.15, tr.611-612.

công chức phải tạo ra một “không khí công chúng phần nộ và tẩy chay về mặt đạo đức” đối với mỗi kẻ tham ô để “không còn một ai vô vai, gượng nhẹ với chúng nữa”⁽³⁾.

Để đạt được kết quả trên, theo Người, cần phải ưu tiên các biện pháp giáo dục, thuyết phục: “Trong phong trào chống tham ô, lãng phí, quan liêu, giáo dục là chính, trừng phạt là phụ”⁽⁴⁾. Việc tuyên truyền, giáo dục cần được đặc biệt coi trọng để định hướng hành vi đúng đắn của cán bộ, công chức và nhân dân, giúp họ nhận thức được sự nguy hại, xấu xa của tham ô, tham nhũng, từ đó, kiên quyết đấu tranh và đóng góp tích cực vào công tác PCTN.

Thứ hai, về thi hành pháp luật trong phòng, chống tham nhũng

Thi hành pháp luật là hình thức thực hiện pháp luật trong đó các chủ thể thực hiện các nghĩa vụ pháp lý của mình với hành động tích cực. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định mỗi cá nhân trong xã hội đều có nghĩa vụ, bổn phận và trách nhiệm chung trong công tác đấu tranh phòng, chống tham ô. “Tham ô, lãng phí là tội ác”⁽⁵⁾, gây thiệt hại cho nhân dân, cho Chính phủ, cho đoàn thể, cho sự phát triển chung của xã hội nên “mọi người

đều có quyền và có nghĩa vụ phải chống”⁽⁶⁾.

Để tạo điều kiện cho việc thi hành pháp luật về PCTN đạt hiệu quả cao, Người đặc biệt nhấn mạnh vai trò của công tác phổ biến, tuyên truyền, giáo dục, hướng dẫn và giải thích pháp luật. Ngay sau khi ban hành Hiến pháp năm 1946, Người đã nhắc nhở cán bộ làm công tác tuyên truyền thời bấy giờ là “phải tuyên truyền hiến pháp”. Theo Người, “công bố các đạo luật chưa phải đã là mọi việc đều xong, mà còn phải tuyên truyền, giáo dục lâu dài mới thực hiện được tốt”⁽⁷⁾.

Thứ ba, về sử dụng pháp luật trong phòng, chống tham nhũng

Chủ tịch Hồ Chí Minh quan niệm đấu tranh PCTN là một cuộc chiến đầy gian nan, thử thách nên phải “dựa vào lực lượng quần chúng thì mới thành công”. Vì vậy, ngay sau khi Chính phủ mới được thành lập, Người đã kêu gọi nhân dân thực hiện quyền năng của mình đối với của Chính phủ: “Dân phải biết quyền hạn của mình, phải biết kiểm soát cán bộ thực hiện chữ liêm”⁽⁸⁾. “Từ ngày thành lập Chính phủ, trong nhân viên cũng có nhiều khuyết điểm. Có người làm quan cách mạng, chợ đồ, chợ đen, khinh dân, mưu vinh thân,

phì gia... xin đồng bào hãy phê bình, giúp đỡ giám sát công việc Chính phủ”⁽⁹⁾. Sự giám sát gắt gao từ phía nhân dân sẽ trở thành “những ngọn đèn pha soi sáng” khắp mọi nơi để những thói hư tật xấu của cán bộ, công chức không còn chỗ ẩn nấp. Đồng thời, sự giám sát chặt chẽ và phản ánh, kiến nghị kịp thời từ quần chúng nhân dân sẽ giúp các cơ quan nhà nước có thẩm quyền sớm phát hiện các hành vi tham nhũng, lãng phí, từ đó có các biện pháp xử lý phù hợp.

Về phía các cơ quan nhà nước, việc sử dụng pháp luật để thực hiện các hoạt động thanh tra, kiểm tra là một phương thức hữu hiệu để chủ động ngăn chặn các hành vi tham nhũng, tham ô. Người nhấn mạnh: “Nếu sự tổ chức, kiểm tra được chu đáo, thì công việc của chúng ta nhất định tiến bộ gấp mười gấp trăm”⁽¹⁰⁾; “có kiểm tra mới huy động được tinh thần tích cực và lực lượng to tát của nhân dân, mới biết rõ năng lực và khuyết điểm của cán bộ, mới sửa chữa và giúp đỡ kịp thời”⁽¹¹⁾. Thanh tra, kiểm tra cũng là một trong những điều kiện để các chính sách, pháp luật đúng đắn phát huy được hiệu quả: “Thanh tra là tai mắt của trên, là người bạn của

(3) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.12, tr.468-469.

(4) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.12, tr.497.

(5) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.7, tr.457.

(6) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.7, tr.457.

(7) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.12, tr.301.

(8) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.6, tr.127.

(9) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, H.1995, t.5, tr.61.

(10) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, H.2011, t.5, tr.638.

(11) Hồ Chí Minh toàn tập, Sđd, t.5, tr.636.

dưới, theo dõi chỉ thị, chính sách, thông tri đưa xuống cho đến lúc kết thúc”(12). Từ đó, Người đặt ra yêu cầu đối với các ngành, các cấp “nhất định phải có cơ quan thanh tra của mình để theo dõi công tác ngay từ đầu, kịp thời uốn nắn sửa chữa sai lầm thiếu sót có thể xảy ra”(13).

Thứ tư, về áp dụng pháp luật trong phòng, chống tham nhũng

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn nhấn mạnh vai trò của pháp luật và áp dụng pháp luật trong thiết lập và duy trì trật tự, kỷ cương của xã hội: “Pháp luật là phép luật của nhân dân, dùng để ngăn cản những hành động có hại cho nhân dân, để bảo vệ lợi ích chung của đại đa số nhân dân”(14). Ngay từ năm 1919, trong bản *Yêu sách của nhân dân An Nam* gửi tới Hội nghị Véc-xây, Nguyễn Ái Quốc đã yêu cầu phải thay thế chế độ ra sắc lệnh bằng chế độ ra các đạo luật. Đến năm 1922, Người đã khái quát quan điểm của mình trong bài Việt Nam yêu cầu ca: “Bây xin Hiến pháp ban hành/Trăm điều phải có thần linh pháp quyền”. Tư duy này đã đạt đến chân giá trị của nền pháp quyền khi mà mọi hoạt động của con người

trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội đều phải tuân theo pháp luật; lấy pháp luật làm nền tảng để bảo đảm cho tự do, công bằng và dân chủ. Vì vậy, trong đấu tranh PCTN, phải “thẳng tay trừng trị những kẻ bất liêm, bất kỳ kẻ ấy ở địa vị nào, làm nghề nghiệp gì. Mỗi người phải nhận rằng, tham lam là một điều rất xấu hổ, kẻ tham lam là có tội với nước, với dân”(15). Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn có thái độ hết sức nghiêm khắc, không khoan nhượng đối với tệ nạn tham ô, lãng phí và là người đầu tiên ký lệnh tử hình đối với Đại tá quân nhu Trần Dụ Châu về tội “biến thủ công quỹ, nhận hối lộ, phá hoại công cuộc kháng chiến”.

2. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh trong thực hiện pháp luật về phòng, chống tham nhũng ở Việt Nam hiện nay

Trên cơ sở học tập và vận dụng, phát triển những tư tưởng quý báu của Chủ tịch Hồ Chí Minh về PCTN, Đảng ta coi tham nhũng là “quốc nạn” và luôn khẳng định quyết tâm phòng, chống tệ nạn tham nhũng. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng tiếp tục khẳng định:

“Phòng, chống tham nhũng, lãng phí là nhiệm vụ đặc biệt quan trọng của công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng, xây dựng hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc”(16). Trong những năm qua, các biện pháp phòng ngừa, ngăn chặn tham nhũng, lãng phí đã được Đảng và Nhà nước ta triển khai quyết liệt, trong đó có công tác xây dựng và hoàn thiện pháp luật về PCTN. Tuy nhiên, quá trình thực hiện pháp luật về PCTN hiện nay vẫn còn những điểm sơ hở khiến kẻ gian lợi dụng để tiến hành đục khoét công quỹ, tài sản của nhân dân và đất nước. Để nâng cao hiệu quả thực hiện pháp luật về PCTN ở nước ta hiện nay cần tập trung vào một số giải pháp sau:

Một là, tăng cường tuân thủ pháp luật về phòng, chống tham nhũng

Tham nhũng có cơ sở tồn tại và phát triển khi yếu tố “quyền lực” song hành với “lòng tham vị kỷ”. Đấu tranh PCTN trước hết là câu chuyện của chính mỗi cán bộ, công chức, “là cuộc đấu tranh để chống lại lòng tham trong chính mỗi người”(17). Do đó, để nâng cao ý thức tuân thủ

(12) Hồ Chí Minh: *Về nhà nước và pháp luật*, Nxb Pháp lý, H.1995, tr.98.

(13) *Hồ Chí Minh toàn tập*, Nxb CTQGST, H.2011, t.13, tr.35.

(14) *Hồ Chí Minh toàn tập*, Sđd, t.9, tr. 259.

(15) *Hồ Chí Minh toàn tập*, Sđd, t.6, tr.127.

(16) Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb CTQGST, H.2021, t.2, tr.251.

(17) Đinh Văn Minh: *Luật Phòng, chống tham nhũng năm 2018: Sẽ thực chất hơn trong kê khai tài sản*, truy cập từ: <https://phapluatxahoi.vn/luat-phong-chong-tham-nhung-2018-se-thuc-chat-hon-trong-ke-khai-tai-san-143736.html>

pháp luật về PCTN, bên cạnh những chế tài xử lý nghiêm minh vẫn cần đề cao các quy định liên quan đến giáo dục, thuyết phục, vận động cán bộ, công chức, viên chức về ý thức tuân thủ pháp luật, về sự liêm chính, chí công vô tư, xa rời tham nhũng, lãng phí. “Đưa việc dạy pháp luật vào hệ thống các trường của Đảng, của Nhà nước (kể cả các trường phổ thông, đại học), của các đoàn thể nhân dân. Cán bộ quản lý các cấp từ Trung ương đến đơn vị cơ sở phải có kiến thức về quản lý hành chính và hiểu biết về pháp luật”⁽¹⁸⁾. Có như vậy mới tạo ra những biến đổi căn bản trong nhận thức và hành vi của mỗi người, khuyến khích họ có thái độ tuân thủ nghiêm chỉnh những quy định của pháp luật về PCTN.

Hai là, phát huy tính tích cực, chủ động thi hành pháp luật về phòng, chống tham nhũng

Thực hiện pháp luật về PCTN chỉ có thể đạt được kết quả tích cực khi các chủ thể chủ động thực hiện đầy đủ những nghĩa vụ pháp lý của mình theo quy định của pháp luật. Đơn cử như các cá nhân, tổ chức trong xã hội cần tích cực hợp tác, giúp đỡ các cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền trong PCTN; cán bộ, công chức, viên chức cần thực hiện đầy đủ các hoạt động tiếp dân để lắng nghe ý

kiến phản ánh từ nhân dân, nghiêm chỉnh thực hiện nghĩa vụ cung cấp thông tin về hoạt động được giao phó, thực hiện kê khai tài sản và thu nhập một cách trung thực và chính xác, v.v... Đây là những nghĩa vụ pháp lý mang tính đương nhiên của công dân, của cán bộ, công chức nhà nước; là bổn phận và trách nhiệm mà mọi người dân trong Nhà nước pháp quyền XHCN. Để phát huy tính tích cực trong thi hành pháp luật, cần chú trọng công tác hướng dẫn, giải thích pháp luật để người dân thấy rõ tác hại của tham nhũng từ đó đóng góp tích cực vào công cuộc đấu tranh PCTN. Các phương thức, hình thức, nội dung tuyên truyền, giải thích pháp luật cần được liên tục đổi mới để phù hợp với xu hướng hiện đại như phát động các cuộc thi tìm hiểu pháp luật tại các cơ quan, trường học, khu dân cư kết hợp với các nền tảng mạng xã hội, phim ảnh, truyền thông...

Ba là, xây dựng cơ chế khuyến khích các cá nhân, tổ chức sử dụng pháp luật đúng đắn, phù hợp trong phòng, chống tham nhũng

Sử dụng pháp luật trong PCTN là việc mọi cá nhân, tổ chức sử dụng những quyền mà pháp luật cho phép để ngăn chặn các hành vi tham nhũng và bảo vệ lợi ích chung của xã hội. Pháp luật hiện hành quy

định công dân có quyền phát hiện, phản ánh, tố cáo, tố giác, báo tin về hành vi tham nhũng và được bảo vệ, khen thưởng theo quy định của pháp luật; có quyền kiến nghị với cơ quan nhà nước hoàn thiện pháp luật về PCTN và giám sát việc thực hiện pháp luật về PCTN. Công cuộc đấu tranh PCTN chỉ có thể được tiến hành thành công khi nó được phát động mạnh mẽ trong nhân dân, chi phối từ trong tư tưởng đến hành động của đông đảo quần chúng nhân dân. Do đó, Đảng và Nhà nước cần tiếp tục phát động các phong trào thiết thực trong nhân dân để khuyến khích họ sử dụng các quyền của mình nhằm ngăn chặn, đẩy lùi tham nhũng trên tinh thần: “Quần chúng tham gia càng đông, thành công càng đầy đủ, mau chóng”⁽¹⁹⁾. Xây dựng cơ chế bảo vệ người tố cáo và có chính sách khen thưởng thích đáng để phát huy tính tích cực, tạo điều kiện cho người dưới quyền, người dân dám nói lên sự thật, dám đấu tranh chống lại hành vi tham nhũng.

Bốn là, áp dụng pháp luật phải chính xác, nghiêm minh

Áp dụng pháp luật là hình thức thực hiện pháp luật mà chỉ cơ quan nhà nước hoặc các cá nhân được Nhà nước trao quyền mới có thẩm quyền áp dụng. Áp dụng pháp luật trong PCTN phải nghiêm minh, chính xác, kịp thời, đảo bảm

(18) Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI*, Nxb Sự thật, H.1987, tr.121.

(19) *Hồ Chí Minh toàn tập*, Sdd, H.2000, t.6, tr.487.

đúng người, đúng tội như lời dạy của Bác: “Chúng ta phải xét rõ những phần tử khác nhau đó và dùng chính sách khác nhau mà đối phó. Đối với bọn đại gian đại ác thì phải trừng trị theo pháp luật. Đối với bọn sau, thì cho cái tà quy chính, lập công chuộc tội”⁽²⁰⁾. Trong những năm qua, nhiều vụ việc, vụ án tham nhũng nghiêm trọng, phức tạp đã được phát hiện và đưa ra xét xử nghiêm minh theo đúng các quy định của pháp luật, được dư luận xã hội đồng tình ủng hộ và đánh giá cao.

Để bảo đảm hoạt động áp dụng pháp luật diễn ra hiệu quả, kịp thời, chính xác thì đòi hỏi phải có một hệ thống pháp luật được ban hành đầy đủ, chặt chẽ, khoa học. Những chế tài nghiêm minh với mức xử phạt có sức răn đe lớn sẽ góp phần ngăn chặn ngay từ đầu những âm mưu, toan tính “muốn tham

những”. Vì vậy, trong thời gian tới, cần tiếp tục hoàn thiện hệ thống pháp luật Việt Nam theo hướng: Hình sự hóa các hành vi làm giàu bất hợp pháp; tăng nặng các hình thức xử phạt đối với hành vi kê khai tài sản, thu nhập không chính xác; xây dựng các cơ quan, tổ chức chuyên trách quản lý, xác minh tính trung thực, chính xác của các bản kê khai tài sản, thu nhập; quy định cụ thể cơ chế phối hợp hoạt động giữa các cơ quan kiểm tra của Đảng, cơ quan Thanh tra nhà nước, Kiểm toán nhà nước, Cơ quan điều tra, Viện kiểm sát nhân dân, Tòa án nhân dân; tuyên những hình phạt nghiêm khắc đối với hành vi tham nhũng, v.v... Đây cũng là một bước quan trọng nhằm bảo vệ bộ máy nhà nước, loại bỏ dần những kẻ “sâu, mọt” ra khỏi hệ thống chính trị, củng cố lòng tin của nhân dân đối với Đảng và chế độ. ■

“Đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức, tạo sự thống nhất cao về ý chí và hành động trong đấu tranh PCTN, lãng phí của cán bộ, đảng viên và nhân dân, trước hết là sự gương mẫu, quyết liệt của người đứng đầu cấp ủy, địa phương, cơ quan, đơn vị. Kiên trì giáo dục, rèn luyện cán bộ, đảng viên, công chức, viên chức về đức tính liêm khiết, xây dựng văn hóa tiết kiệm, không tham nhũng, lãng phí”.

Đảng Cộng sản Việt Nam:
Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng, Nxb CTQGST, H.2021, t.2, tr.251.

(20) Hồ Chí Minh toàn tập, Sdd, H.2011, t.7, tr.388.

Đồng chí Trần Quốc Cường, Ủy viên Trung ương Đảng, Phó Trưởng Ban Nội chính Trung ương phát biểu tại Hội nghị giao ban cơ quan Ban Nội chính Trung ương 9 tháng đầu năm 2021, ngày 30/9/2021. (Ảnh BNCTW)